

Könyvekről

Nem sokkal később csatlakozott a Tanszék a 3. középtávú kutatási tervhez (1986–1990), amely „A felnőttnevelési folyamatok andragógiai sajátosságai” elnevezést viselte.

A tanulmánykötetből kitűnik, hogy a hallgatók kutatási célú interjúkkal, empirikus anyaggyűjtéssel, szakirodalomelemzéssel, reprezentatív mintavétellel, életütelelemzéssel kapcsolódtak a tudományos munkába. Figyelemre méltó részek azok, amelyekben Durkó Mátyás – akkoriban a képzés és kutatás irányítója – név szerint is méltatja a csoportok tagjainak előrehaladását, szakírói munkásságát (1956–67).

Jelentős kezdeményezésnek s folyamatnak tekinthetjük a népművelő gondokról, az izlésnevelésről folytatott vitákat a „Népművelés” c. folyóiratban, az ott és más szaklapban közölt tanulmányok sorát, a hazai s nemzetközi felnőttnevelési konferenciákon való részvételt.

A kötet – az I-LXXV. oldalig terjedően – sok melléklettel (táblázattal, tantervi programok, jegyzetek, tankönyvek címeinek bemutatásával, publikációk, tanulmányok megnevezésével, disszertációk adataival stb.) dokumentálja a KLTE-n végbement közművelődési, felnőttnevelési oktató-kutató tevékenységet. Durkó Mátyás korrekt, módon s az egész kötetben végig, név szerint említi minden munkatársát, akik mind a képzésben, mind a tudományos területen művelték az andragógiát. Sok személy ismert a felsőoktatásban, valamint a tudományos életben.

A kötetet tanulmányozva, s a mai tapasztalatok alapján az olvasóban olyan meggyőződés alakulhat ki, hogy egy erőteljes és eredményes múlttal bíró andragógiai képzési forma napjainkban az elsorvadás útjára sodródott. A KLTE vonatkozó Tanszékének személyi állománya ugyanis – az ismert gazdasági okok és körülmények miatt – csökkent. Sajnálatosan főleg a Felnőttnevelési Szekción belül ment végbe a csökkenés. A tudományos munka is megtorpant. Durkó Mátyás szerint – még talán nagyobb áldozatok nélkül – visszálítható a Tanszék oktató és tudományos munkája, ahhoz azonban állami és intézményi segítség kellene. Kérdésünk: mi lesz a sorsa országosan az andragógia művelésének a továbbiakban, s milyen jövőbeli hatásokkal számolhatunk elsorvadásra nyomán?! Kérdésfeltevésünket nyomatékosra teszi Durkó Mátyás intézmény- és életműtörténeti tanulmánykötete, amely neveléstörténeti dokumentum is. Érdemes forgatni és okulni belőle.

Ligetiné Verebély Anna

Albert C. Tuijnman és T. Neville Postlethwaite (szerkesztők): Monitoring the Standards of Education: Papers in honor of John P. Keeves
Pergamon, 1994. 266 o.

A pedagógiai teljesítmény-mérés hazánkban több évtizedes múltra tekint vissza. A háború után Kiss Árpád és Szokolcsy István foglalkoztak a szakma elméleti és gyakorlati megalapozásával.¹ Munkájuknak és a felmérésbe bekapcsolódó többi kutató munkájának is útmutatót adott a legjelentősebb nemzetközi oktatáskutató szervezet, az IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) 1961-es

¹ Kiss Árpád (1961): Docimológia, osztályozás, mérés. In: *Pszichológiai tanulmányok III.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

Kiss Árpád (1960, 1961): Iskolás tanulóink tudásszintjének vizsgálata. *Pedagógiai Szemle*, 1960. 3. 7–9. sz.; 1961. 7–8. sz.

Szokolcsy István (1964): *A tanulók értékelése és osztályozása.* OPI, Budapest.

Könyvekről

megalakulása. Magyarország immár húsz éve tagja az IEA-nak, így mi is részesei vagyunk azoknak a nem ritkán 30-40 országot is érintő összehasonlító felméréseknek, amelyek azon kívül, hogy meghatározzák diákjaink tudását a világ más iskolásaihoz képest és hasznosítható információkat nyújtanak az oktatáspolitikai irányítóinak, egy sor olyan követelmény elé állítanak bennünket, amelyek megfelelő szakmai és technikai felkészültséget kívánnak. Végül a hazai MONITOR vizsgálatok is a nemzetközi tapasztalatok felhasználásával zajlanak immár 10 éve.

A *Monitoring The Standards of Education* összefoglalást ad a pedagógiai teljesítmény-mérés történetében bekövetkezett változásokról és a változásokkal járó következményekről. A könyvet elsősorban az oktatáspolitikai döntéshozóinak, a tanulási folyamatok és azok mérése iránt érdeklődőknek, és leginkább a méréseket végrehajtó intézetek, intézmények dolgozóinak szánták.

A könyv *John P. Keeves* tiszteletére íródott. A szerkesztők ezzel egyrészt a pedagógiai teljesítmény-mérés egyik „nagy öregje” előtt kívánnak tisztelegni, másrészt a szakterületek egy olyan áttekintő jellegű, kézikönyvként is használható, átfogó kötetét állították össze, amelyet eddig nélkülözött a szakirodalom. Számos szerző foglalkozott már az egyes részterületek bemutatásával, egy ilyen összefoglaló tanulmány azonban mindenképpen hiánypótlónak tekinthető. A könyv színvonalát és „megbízhatóságát” fémjelzi egyrészt a szerkesztőpáros óriási ismeretanyaga és tapasztalata, másrészt az egyes fejezetek szerzőinek eddigi munkássága: *Torsten Husén, Albert Tuijnman, T. Neville Postlethwaite, Norberto Bottani, Herbert J. Walberg, Guoxiong Zhang, Vernon C. Daniel, R. Murray Thomas, Richard M. Wolf, Ina V.S. Mullis, Eugene H. Owen, Judith Torney-Purta, Eugenio J. Gonzalez, Albert E. Beaton, Gary W. Phillips, Mary Lyn Bourque, Andreas Schleicher.*

A kötet első öt fejezete foglalkozik a monitorozás hátterével és általános miérteivel, a kivitelezés módjával, az oktatási indikátorok rendszerének felépítésével és céljával, a felmérések nemzetközi összehasonlításának a szerepével valamint azzal, hogy mit jelentenek a teljesítményi standardok és hogy milyen módszerek léteznek ezen standardok felállításához. Ezek a fejezetek inkább leíró jellegűek, így a nem szakértő olvasó számára is jól követhetőek és érthetőek. Következő hét rész a standardok felállításának és a teljesítmény mérésének a módszertanát tárgyalja. Ezek a fejezetek már inkább technikai leírások, így főként a tevékenységek alkalmazóinak, a felmérések végrehajtóinak nyújtanak segítséget. Ismertetéseket olvashatunk a kognitív és affektív teljesítmények mérésének kérdéseiről, az érvényesség és a megbízhatóság fogalmáról, a standard teljesítményszint-határok kialakításának elméletéről és gyakorlati megvalósításáról, azok előnyeiről és hátrányairól annak függvényében, hogy milyen körülmények között és milyen célra kívánjuk használni a meghatározott teljesítményszinteket. Ezeken a fejezeteken keresztül abba is bepillantást nyerhetünk, hogy a teljesítményi standardokat hogyan határozzák meg és hogyan alkalmazzák a pedagógiai fejlődés mérésében az Egyesült Államokban, ahol már közel három évtizede végeznek monitor vizsgálatokat, és ahol a standardok meghatározásának kérdése a szakmai viták egyik legfontosabb témája.

Monitoring Standards in Education: Why and How it Came About? A pedagógiai teljesítmény-mérés eredményei, kimutatásai és adatai igen könnyen támadható területek. Az oktatásnak az amúgy is nagyon nehezen megfogható kimenetét próbálják a kutatók a felmérések adatainak alapján „számokba fojtani”. Sem a mérési technológia, sem a mérés elmélete nem áll még olyan szinten, hogy az adatfeldolgozásban alkalmazott számítógépes programok segítségével megbízható eredményeket kapjunk. Egyre nagyobb jelentőséget kap az iskolai teljesítmény mélyebb dimenzióinak: a politikai, gazdasági és társadalmi háttérnek és egyéb tényezőknek, valamint azok egymással és a tanuló teljesítményével való kapcsolatának a vizsgálata. A teljesítmény-mérés értékelésében tehát a technika egyelőre csak kiegészítő eszköztár, az adatok értelmezésében még mindig a kutatóké a főszerep.

Könyvekről

Monitoring and Evaluation in Different Education Systems: A pedagógiai értékelés-mérés tárgya többféle lehet. A bemeneti tényezők közül a megbízók (az esetek túlnyomó többségében az illetékes minisztériumok) számára a legfontosabbak az iskola épületének állapota, bútorzata, felszerelése, a diákok száma, kora, neme, az osztályok mérete, a tanárok száma, a tanár-diák arány stb. A tanítás folyamatának legérdekesebb indikátorai a tanárok leterheltsége, a tanterv jellemzői, az egyes tantárgyakra fordított tanórák száma, tanfelügyelői látogatások gyakorisága stb. Ezzel szemben a kimenetet a legjobban a tanulói teljesítmény, a végzési arány, a diákok attitűdje és elvárásai, a hiányzások, durvaságok, kábítószeresítés, fegyverkezési problémák stb. jellemzik. Nemzetközi felmérésekben sokszor nem könnyű az eltérő iskolarendszereket összemérhetővé tenni, ilyenkor gyakran felmerülnek a kérdések: Vajon a megfelelő diákokat hasonlítjuk-e össze? Egyformán érvényesek-e a tesztek minden érintett országban? Származnak-e olyan eredmények az elemzésből, amelyeket az egyes országok minisztériumai a munkájukban fel tudnak használni?

The Design of Indicator Systems: A kutatók az 1980-as évek végétől kezdtek intenzíven foglalkozni az indikátorok meghatározásának és rendszerének fejlesztésével. A nemzetközi használatra kialakított és az egyes országok sajátosságait tükröző indikátorcsoportok a nemzetközi és a nemzeti kutatások összeegyeztethetőségét, egy fedél alá hozhatóságát szolgálják. Ezeket az indikátorcsoportokat fel lehet használni összehasonlító felmérésekhez, de alkalmazni lehet országos kutatásokban is. Az indikátorok fejlesztése az egyszerűség, a nagyobb érvényesség és a használhatóság irányába mutat.

Toward an Empirical Taxonomy of World Education Systems című fejezet egy tanulmány keretében vizsgálja a korábban elfogadott öt oktatási taxonómiát, amelyek különböző oktatási, társadalmi, politikai és kulturális szempontok alapján készültek. A cikk szerzői a világ 164 országának taxonómiai vizsgálatát végezték el egy UNESCO indikátor adatbázis segítségével. Az elemzések azt mutatják, hogy az oktatási rendszereket három fő csoportba lehet sorolni: a *funkcionális demokráciák* Ázsiában, Európában, Óceániában, Észak- és Dél-Amerikában találhatók, a *poszt-indusztriális demokráciák* Észak-Európában és Észak-Amerikában, a *fejletlen országok* négy további alcsoportja pedig főleg Afrikában.

Approaches to Setting and Selecting Achievement Standards: A teljesítményi standardok meghatározásának minden módja azon a megfontoláson alapszik, hogy milyen elvárásoknak kell megfelelniük. Ezeknek az elvárásoknak megfelelően először egy központi elv alapján állapítják meg a standardokat, amely központi elvekből a fejezet szerzője kilencet gyűjtött össze az őket alátámasztó irányelvekkel, érvekkel és a lehetséges személyi, illetve társadalmi következményekkel együtt. A vizsgálat másik célja négy olyan módszer leírása, amelyek segítségével eldönthető, hogy egy adott oktatási rendszerben milyen standardokat célszerű alkalmazni.

The Validity and Reliability of Outcome Measures: Az érvényesség és a megbízhatóság a pedagógiai értékelés-mérés két kulcsfogalma. Nem véletlenül tartják a mérések hitelességét igazoló két legfontosabb adatnak, hiszen ha ezek a paraméterek nem megfelelőek, akkor a legkörültretekintőbb mintaválasztás, adatgyűjtés és adatfeldolgozás sem tud használható kutatási anyagot biztosítani.

The Monitoring of Cognitive Outcomes: A kognitív teljesítmények mérésére irányuló program kifejlesztése összetett folyamat, számos döntésre van szükség a kérdések formátumával, a segédanyagokkal és a felmérés adminisztrálásával kapcsolatban. A felmérés keretei sok esetben megegyeznek az országos tantervvel, más esetekben viszont a pedagógiával foglalkozók vagy a döntéshozók egészen új típusú mérőeszközt fejlesztenek ki integrált gondolkodási készségek mérésére, amelyeknek jelentőséget tulajdonítanak a diákok előmenetele szempontjából. Egyre inkább elfogadott az a nézet, hogy a tanulói teljesítménymérésnek az oktatási reformok szerves részévé kell válnia ez viszont érvényes, megbízható és használható adatokat tesz szükségessé.

Könyvekről

The Monitoring of Affective Outcomes: Az affektív és a kognitív eredmények mérése jelentősen eltér, de történtek kísérletek a kognitív és a társadalom-pszichológia modelljeinek az átvételére, hogy ne különöljön el egymástól a különböző területek mérése. A kognitív jellemzők mérése sokkal egységesebb, mint az affektív jellemzőké, főleg, mivel nehéz közös véleményt kialakítani azzal kapcsolatban, hogy mi az iskola szerepe az értékekkel és attitűdökkel kapcsolatban. A tanulmány az affektív jellemzők mérésének három modelljét vizsgálja, a pszichometrikus modellt, a kritérium-függő modellt, és a szociális információ feldolgozó modellt.

The Determination of Cut Scores for Standards: A tanulói teljesítmények ponthatárainak a meghatározása elvileg politikai kérdés, hiszen önkényesen, az értékítéletekre alapozva történik. A teljesítmény-standardokhoz nincsenek hozzárendelt ponthatárok, azokat a mérési módszerek kiválasztói, az itemek készítői, a mérési skála meghatározói rögzítik. A jelenleg alkalmazott módszerek tehát csak eszközként használhatók a ponthatárok meghatározásában, azok célját és használatuk következményeit minden esetben szem előtt kell tartani.

Methods and Issues in Setting Performance Standards: A teljesítmény-standard annak a mértéke, hogy a diák egy adott teljesítményi szintet elért-e. Ez gyakran egy ponthatár elérését, illetve el nem érését jelenti, de általában lehet bármi, ami igazolja, hogy a diák képes-e teljesíteni egy előre meghatározott szinten. A fejezetben több olyan módszerről olvashatunk, amellyel ilyen standardokat lehet kijelölni, valamint ezek technikai vonzatai a folyamat egyes lépéseivel kapcsolatban gyakorlati tanácsokat is kaphatunk.

Assessment of Educational Change: A Review of Selected Threats to Validity: Az iskolai teljesítmények standardjainak a meghatározása kényes feladat, ennél már csak az önkényesen rögzített standardokhoz viszonyított fejlődés mérése kényesebb. A mérés módja, az adatok skálán való elhelyezése és a standardokról hozott döntések következményei nemcsak a felmérés érvényességét veszélyeztethetik, de a felmérésből levonható következtetéseket, az adatok értelmezését is befolyásolhatják.

International Standards for Educational Comparison: A nemzeti és nemzetközi indikátorrendszerek célja, hogy lehetővé tegyenek összehasonlításokat országok között, egy ország fejlődésében az idő függvényében, vagy több ország között az idő függvényében. Ezért elengedhetetlen feltétel, hogy az adatok érvényesek, megbízhatók és összehasonlíthatók legyenek. Az összehasonlíthatóság érdekében minél egységesebb adatgyűjtési, kezelési és feldolgozási eljárásokat kell alkalmazni. Meg kell egyezni a változóknak, a mérés kivitelezésében és a publikációk előállításában is.

Krolopp Judit